

El Vallès, a l'època romana

per Pere Roca i Garriga

Recentment -a principis d'any- el Museu d'Història de la nostra ciutat ha posat a les mans dels estudiosos, una obra de notable interès que no sabríem estar-nos de comentar en aquestes pàgines per tal com, a més de l'aval que suposa l'haver eixit de l'esmentada Institució, es refereix a un tema d'aquells que, sense exageració, podríem dir que incideixen de ple en l'àmbit de l'interès cultural dels sabadellencs, que per alguna cosa som i ens considerem entroncats amb els arrahonesos de l'antiguitat i ens sentim hereus, si més no pel que fa a les nostres arrels, de la gent que poblaren aquesta comarca en aquells temps remots.

Es tracta de "La romanització del Vallès segons l'epigrafia" (1), extensa monografia històrica de la qual són autors els esposos Marc Mayer i Isabel Rodà, joves i ja prestigiosos professors a la Universitat Autònoma de Barcelona, ben coneguts i estimats a la nostra ciutat, amb la qual mantenen assídua relació, no tan sols per raó de proximitat física de la dita Institució universitària amb la nostra població, sinó per l'amistat que els uneix amb bon nombre de sabadellencs que comparteixen les seves dèries i àdhuc col.laboren amb ells en les recerques relacionades amb la civilització i la cultura de l'Antiguitat clàssica.

Un treball seriós i fructífer.

Sense més preàmbuls, i prescindint de consideracions marginals, em referiré a l'obra, donant una idea del seu contingut, tan valuós, i posant en relleu les particularitats que li donen un especial interès per a nosaltres. El que podem afirmar d'entrada és que ens fa impressió el fet que, partint dels no massa abundants elements que proporcionen les restes d'inscripcions romanes trobades fins avui en el Vallès -un total de 58 unitats disperses, moltes d'elles desplaçades del seu lloc originari i, la majoria, fragmentàries-, s'hagi pogut realitzar un treball de tanta entitat i gruix com el que han elaborat els esmentats autors. Un treball de gran rigor científic que els ha permès d'establir una sèrie, inimaginable per a un profà, de precisions molt concretes sobre el grau d'implantació de la cultura i civilització romanes a la nostra comarca.

És cert que de cadascuna d'aqueixes inscripcions lapidàries n'existien referències, descripcions i estudis particulars, publicats ací i allà, que només eren a l'abast de la gent erudita i que, dit sigui de passada, no sempre tenien el rigor científic desitjable. Però el que no s'havia fet encara, i convenia fer, era aplegar tot el que s'havia dit i escrit al respecte, sometre-ho a crítica i finalment extreure'n les conclusions que explicitessin llur obscur significat i tota la riquesa de llur contingut. I això és precisament el que han fet, mancomunadament, en fecunda col.laboració i posant a contribució els coneixements de les seves respectives especialitats acadèmiques -Filologia Llatina i Epigrafia, respectivament-, els dos autors de l'obra que comentem. La qual, d'altra banda, i malgrat l'aridesa dels materials que maneja i els tecnicismes que no pot deixar d'utilitzar degut al seu nivell científic fonamental, resulta d'agradable -i no cal dir de profitosa- lectura per

al lector no especialment familiaritzat en disciplines historiogràfiques.

L'entorn cultural dels arrahonesos.

Després de dar-nos una idea de la dispersió material de les restes epigràfiques d'època romana trobades a la comarca i de detallar-nos el context en què cal situar cadascuna d'elles, els autors ens ofereixen un suggerent panorama de tot allò que es pot arribar a establir amb certesa sobre l'estatut jurídic i l'organització dels nuclis de població romana del Vallès, és a dir, municipis i altres tipus d'aglomeració urbana, llocs de culte, "mansiones", explotacions agrícoles, etc. Al costat del municipi d'Egara, del Castrum Octavianum, de l'establiment termal de Caldes de Montbui (i la seva problemàtica identificació amb les Aquae Calidae dels textos), de Rubí i la seva notable riquesa arqueològica, així com de la seva importància com a lloc de culte, trobem estudiada la nostra "mansió" d'Arrago, estació de la via imperial, esmentada en els famosos Vasos Apol·linars. Però tot això, no pas en compartiments estancs, aïlladament, sinó interrelacionat i amb tot el detall i minúcia fins on es pot arribar en l'estat actual dels coneixements que es tenen de l'època.

En capítol a part, trobem exposats els trets definidors del que degué ésser la religiositat dels vallesans al llarg dels segles de dominació romana a la Península. En aquest camp són notables les constatacions que els autors han pogut fer sobre la pervivència de cultes més antics i de divinitats que no figuren en el panteó romà, tals com la del déu Herotorag, de ressonància cèltica, com ells indiquen. Segueix a aquest capítol, un altre on es fa un estudi detallat de les dedicatòries que les inscripcions lapidàries vallesanes contenen, i que es refereixen als emperadors Tiberi, Antoni Pius i Septimi Sever, així com de tots aquells elements que l'epigrafia pot revelar quant a l'efectiva implantació de la religió oficial de l'Imperi en aquestes terres.

Avançat en la lectura, trobem a la pàgina següent una pintura aproximativa, però de gran interès evocador, del que pogué ésser la societat que en època romana visqué en el Vallès. Particular-

AMB TOTA SEGURETAT...

Mútua de Seguros de Sabadell

Indústria, 16

Tels. 725 91 33 - 725 93 43 SABADELL

ment curiosa i frapant resulta la relació que els autors ens ofereixen de l'onomàstica dels comarcans d'aquelles calendes, amb el joc dels noms que hi compareixen -un total de 41-: Clodius, Domitius, Frontenius, Licinius (aquest, habitant d'Arrahona), Porcius, Titinius, Vibius, entre els "nomina" genuïnament llatins: Apronianus, Crassus, Martialis, Optatus, Valentina, entre les "cognomina" de la mateixa procedència; Alcinous, Parthenius, Zoticus, entre els hel·lènics; i els raríssims Bastogaunin, Geronicus, Neitinbeles, entre els indígenes, és a dir, d'ascendència autòctona peninsular.

Són estudiades a continuació les proves explícites que l'epigrafia pot aportar-nos sobre la presència primerenca del cristianisme a la nostra comarca, des de l'ara en forma de sigma de l'església de Sant Feliuet de Vilamilans, amb la seva cèlebre inscripció en hexàmetres -probablement de mitjan segle V- fins a la lauda de mosaic que hi ha davant mateix de l'església romànica de Santa Maria, de Terrassa, de finals del mateix segle.

Amb notable detall, finalment, trobem un estudi de la xarxa viària del Vallès, deduïda de la interpretació testimonial dels mil·liaris que s'han trobat a la comarca -un total de 10, entre els que restaven encara fixats al seu lloc originari, arran de la calçada, i els que malauradament han estat desplaçats sense deixar constància d'on havien estat arrencats- i de les referències que en donen diversos textos generalment admesos com a autoritat al respecte. Un esbós cartogràfic acompanya oportunament el text i ajuda el lector a formar-se una idea de les línies significatives d'aquest remot entramat viari, el qual té, com era d'esperar, molts punts de coincidència amb l'actual.

Completen l'obra uns capítols que tracten de les característiques pròpies i, fins a cert punt, diferencials de les làpides i de les inscripcions objecte de l'estudi: materials emprats, forma de les làpides, distribució del text, detalls d'interès paleogràfic, etc.; de la reutilització que, algunes de les dites peces, han tingut en dates més recents; i, com a cloenda unes consideracions cronològiques entorn del llarg procés de romanització d'aquesta nostra comarca, de la qual, dit sigui de passada, no poden utilitzar-se, per a la datació dels fets d'aquella remota època, altres elements arqueològics que els que els autors han estudiat, car ací els "monuments" romans, si exceptuem l'arc d'entrada, per lllevant, del Pont del Diable de Marto-

Marc Mayer i Isabel Rodà, en l'acte de presentació de la seva obra.
(Foto d'arxiu facilitada per Diario de Sabadell).

rell, que podem considerar situat en un límit de la demarcació vallesana, brillen per la seva absència.

En Apèndix figura l'inventari descriptiu complet de les làpides que al llarg de l'obra han estat estudiades, amb la transcripció del text de cada una d'elles, les notes de les fonts consultades i una col·lecció de làmines on es dona el document gràfic corresponent a un cert nombre de les peces a les quals es fa referència a les pàgines del llibre.

Deixem-ne constància.

No estaria bé deixar de consignar, en aquest "compte rendu" que ens ha plagut de fer de l'obra de Marc Mayer i Isabel Rodà a les pàgines de la nostra revista, que el treball d'aquests dos joves investigadors sobre el pretèrit romà de la comarca fou premiat per la Caixa d'Estalvis de Sabadell en el Concurs de l'any 1980 d'Estudis Sòcio-Econòmics i Culturals que concedeix anualment l'esmentada Institució, la qual n'ha subvencionat, així mateix, l'edició. Com tampoc no ho estaria -tot lamentant ha-

ver de fer-ho- no dir que la importància, el valor i la qualitat del text no queden degudament realçats, sinó ben al contrari, per les deficientes característiques tipogràfiques de l'edició que se n'ha fet.

Sigui com sigui, l'obra és feta i està a les nostres mans, proporcionant-nos un quadre animat de la vida i miracles d'uns nostres remots avantpassats que -no sabem a ciència certa si amb problemes de bilingüisme molts d'ells- parlaben llatí. Se'ns ocorre d'imaginar que algun dia, aprofundint en la investigació, podrem saber encara més coses d'aquella època... Per exemple, si els vallesans -i més concretament els arrahonesos que, en la seva "mansió" vivien d'aprop l'anar i venir dels viatgers que, per la via Imperial, de Roma es traslladaven a Cadis, o viceversa- llegien i assaborien, en els seus ocis, els deliciosos versos de les "Geòrgiques" virgilianes o les odes i èpodes d'Horaci, el de l'"aurea mediocritas".

1.- L'obra fou presentada pels seus autors en acte celebrat, el 23 de gener proppassat, a l'Auditori de l'Obra Cultural de la Caixa d'Estalvis. En ell intervingueren el Director General del Patrimoni Artístic de la Generalitat, senyor Antoni Pladevall, i l'aleshores Director del Museu d'Història de Sabadell, senyor Miquel Crusafont i Sabater. El públic assistent, molt nombros, estava format principalment per gent jove: estudiants d'Ensenyament Mitjà i universitaris.

AMB TOTA SEGURETAT...

Mútua de Seguros de Sabadell
Indústria, 16
Tels. 725 91 33 - 725 93 43 SABADELL